

Dream'; 'Ritenitis'; 'Sachsenstern'; 'Aquarell'; 'Sima'; 'Mevrouw Andre Neungens'; 'Panfilia'.

Саме старі німецькі та бельгійські сорти а. індійської і стали вихідним матеріалом для селекційної роботи С. М. Приходько. За словами колег, вона була поетичною натурою і мріяла створити блакитну троянду, а стала першим в Україні селекціонером азалій. До Державного реєстру сортів рослин України включені наступні сорти *R. simsii*: 1999 року реєстрації – 'Київський Вальс', 'Огоньок', 'Аленькій Цветочек', 'Героям Війни', 'Сузір'я'; 2007 року реєстрації – 'Світлана' (названий на честь С.М. Приходько); 2008 року реєстрації – 'Смуглянка', 'Рум'янок', 'Орхірний', 'Експромт', 'Марічка', 'Подолянка', 'Золушка', 'Мавка', 'Лада'.

Назви гібридів, які ще не набули статусу сорта, ніжні ('Аленушка', 'Яблонька'), романтичні ('Алые Паруса', 'Розан'), забарвлені українським колоритом ('Бандурист', 'Веснянка', 'Роксолана'). Найулюбленішим кольором С. М. Приходько був бузковий і любов до нього втілилася у назві гібрида 'Бузок'.

Останні 30 років куратором колекції є головний спеціаліст Р.П. Головка, яка продовжує справу Світлани Миколаївни. Колекція азалій є основою проведення наукових досліджень, які показали, що київські сорти менш вимогливі до кислотності ґрунту, стійкіші до шкідників, більш адаптовані до наших умов та витриваліші, ніж закордонні (Закрасов, Сытнянская, 2009; Закрасов, 2013). Створено виставковий зал азалій віком від 10 до 60 років, які утворюють неперервний спектр цвітіння у зимовий період.

УДК 633.522:57:631.52

Кабанець В. М.

Інститут сільського господарства Північного Сходу НААН
вул. Зелена, 1, с. Сад, Сумський р-н, Сумська обл., 42343, Україна
kabanetsv@ukr.net

ТАКСОНОМІЯ ВИДІВ РОДУ *CANNABIS* ТА ІСТОРІЯ ЇЇ СИСТЕМАТИКИ,

Коноплі посівні (*Cannabis sativa* L.) – унікальна сільськогосподарська культура як з біологічної точки зору, так і відносно господарського використання. Для конопель характерні статевий та екологічний поліморфізм за морфологічними ознаками, вміст специфічних рідкісних хімічних речовин – канабіноїдних сполук, ефірних олій та цінних для людського організму жирних кислот. Коноплі широко розповсюджені як в культурі, так і в дикому стані.

Коноплі взагалі відносяться до луб'яних культур. У стеблі формуються два типи різноякісних за природою походження і цінністю волокон – первинне і вторинне. Крім того, коноплі можна віднести до олійних культур, насіння якої містить більше 30 % олії. Нині спостерігається

тенденція до вирощування конопель з метою отримання товарного насіння, що користується великим попитом.

Незважаючи на давню історію вирощування цієї культури до сьогодні існує проблема систематики і філогенезу конопель. Серед ботаніків відсутнє єдине трактування і класифікація цієї рослини. Протиріччя існують щодо поділу роду на біологічні види і належності його до певного порядку.

За загальноприйнятою систематикою Коноплі (*Cannabis*) — рід однолітніх лубоволокнистих рослин родини конопляних (*Cannabaceae*) порядку шипшинових (*Rosales*). За біологічною класифікацією коноплі посівні, або звичайні відносяться до відділу *Magnoliophyta*, класу *Magnoliopsida*. За давнішими класифікаціями коноплі відносили до шовковичних (тутових) і кропивних.

Включає в себе один поліморфний вид – *Cannabis sativa* L. (коноплі посівні).

Проте, до сьогоднішнього дня серед ботаніків є дві точки зору щодо систематики конопель. Прихильники першої точки зору слідом за К. Ліннеєм стверджують, що рід коноплі монотипний, тобто містить всього один вид. Інші ж, слідуючи роботам Ж.Б. Ламарка, виділяють, принаймні, два види - «південний» і «північний». Одним з важливих відмітностей між цими видами прихильники другої точки зору вважають переважання наркотичних речовин у південних формах.

Прихильниками подібного дробного розуміння видів конопель був і М.І. Вавилов, а також його учні. У деяких виданнях російської ботанічної та сільськогосподарської літератури і зараз можна зустріти твердження, що рід конопля складається з трьох видів: конопель звичайних (посівних), індійських і бур'янних.

Важливою віхою в історії систематики конопель вважається вихід у 1974 р. великої оглядової статті американських учених Е. Смолла і А. Кронквіста, в якій підтверджена і обґрунтована ідея моноотипового роду коноплі. Вони запропонували просту і логічну схему класифікації єдиного виду роду, згідно з якою він ділиться на два підвиди, а ті, в свою чергу, на два різновиди кожен:

- *Cannabis sativa* subsp. *sativa* – коноплі посівні підвид посівні
- *Cannabis sativa* subsp. *sativa* var. *sativa* – коноплі посівні підвид посівні різновид посівні
- *Cannabis sativa* subsp. *sativa* var. *spontanea* – коноплі посівні підвид посівні різновид дикі
- *Cannabis sativa* subsp. *indica* (Lam.) E.Small & Cronquist – коноплі індійські
- *Cannabis sativa* subsp. *indica* var. *indica* – коноплі посівні підвид індійські різновид індійські
- *Cannabis sativa* subsp. *indica* var. *Kafiristanica* – коноплі посівні підвид індійські різновид кафірістанські.

У цій схемі підвиди розрізняються з точки зору напрямку селекції (волокна й олія або наркотичні речовини). У середині підвидів кожна пара різновидів є культивовані або дикорослі рослини.

У 2005 р. К. Гілліг опублікував власні дослідження конопель з використанням новітнього методу, оснований на аналізі структури ДНК. Результати проведеного дослідження в цілому підтверджують концепцію Смолла і Кронквіста, однак автор запропонував нове трактування систематики роду конопель. Ґрунтуючись на результатах аналізу великого за обсягом генетичного матеріалу він стверджує, зокрема, що індійська і посівна коноплі походять з різних центрів розповсюдження, напочатку ізольованих один від одного. Таким чином, на думку Гілліга, поступового переходу між цими формами не існує (принаймні, з генетичної точки зору). Відтак немає достатніх підстав розглядати їх як підвиди, а тому вони повинні вважатися окремими видами. Автор йде ще далі і пропонує розрізняти ще два види, які, на його думку, також були ізольовані генетично.

Однак, більшість систематиків вважають, що дослідження Хіллінга ґрунтовно не похитнули концепцію однотипності роду конопель і продовжують дотримуватися найбільш поширеної концепції Смолла і Кронквіста.

Таким чином, відповідно до сучасної класифікації, рід Коноплі включає в себе один вид з двома підвидами:

- *Cannabis sativa* subsp. *sativa* – коноплі посівні
- *Cannabis sativa* subsp. *indica* (Lam.) E.Small & Cronquist – коноплі індійські

Раніше виділявся третій вид – коноплі бур'янні (*Cannabis ruderalis* Janisch.), але на сьогодні ця комбінація не має самостійного рангу і є синонімом *Cannabis sativa* subsp. *sativa*.

Рослину здавна вирощували для отримання волокна, насіння й олії, а також для використання в медичних цілях і, пізніше, для виготовлення з нього рекреаційних наркотиків. У багатьох країнах рекреаційні наркотики, виготовлені з канабісу, заборонені.

Конопля має багату історію використання людством в якості їжі (насіння), матеріалу для виготовлення паперу, одягу, взуття, мотузок, канатів, тросів і ниток (стебла рослини складаються з вельми міцних волокон), а також в якості психотропних речовин.

Єдина конвенція про наркотичні засоби ООН 1961 р. включає коноплю в список рослин з наркотичним вмістом і зобов'язує уряди країн-учасників суворо контролювати її вирощування.

Соціальні та фізіологічні проблеми, супутні споживанню конопель, не є доведеними причинними зв'язками і залишаються дискусійними.